

Носирєв О. О.

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

Nosyriev Oleksandr

*Candidate of Geographic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of International Business and Finance
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

НИВЕЛЮВАННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ТА ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблематики нівелювання диспропорцій промислового та економічного розвитку в регіонах України. Проаналізовано динаміку індексів промислової продукції в Україні за 2014–2019 рр. та розподіл індексів промислової продукції регіонів України у 2019 р. Узагальнено інструментарій подолання диспропорцій регіонального промислового розвитку та окреслено вектори зниження міжрегіональної асиметрії в загальнодержавному економічному потенціалі. Підкреслено необхідність застосування кластерних моделей регіонального розвитку як елемента подолання диспропорційності та зниження впливу фактору територіальної віддаленості регіонів на міжрегіональну асиметрію. Механізм подолання асиметрії економічного та промислового розвитку повинен включати сукупність регламентованих державою відносин і взаємозв'язків, систему економічних, правових, організаційних форм, методів, способів та принципів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований вплив на розвиток реального сектору національної економіки.

Ключові слова: економічний розвиток, нівелювання, кластери, регіональна економіка, промислова політика, вирівнювання, асиметрії.

Вступ та постановка проблеми. Одним із найгостріших питань сьогодення в Україні є існуючі нерівномірності в розвитку окремих регіонів та територій. Наявність суттєвого регіонального дисбалансу соціально-економічного розвитку ускладнює проведення єдиної політики економічних перетворень, формування загальнодержавного ринку товарів і послуг, збільшує загрозу регіональних криз, дезінтеграцію національної економіки. Диспропорції регіонального розвитку стримують темпи розвитку та створюють загрози макrorівня, насамперед, із позицій регіональної та національної безпеки. Регіональна справедливість є компромісом між ефективністю національної й регіональної економік, з одного боку, і рівністю регіонів – з іншого.

В економічній науковій літературі усе частіше зустрічаються терміни «дисбаланси» і «диспропорції», які характеризують патологічні процеси, що протікають у різних секторах економік країн світу. Такі процеси є передвісниками розвитку кризових процесів, що можуть задавати руйнівного впливу на економіки країн та рівень життя їх населення [1], тому актуальною є проблематика пошуку шляхів та механізмів забезпечення збалансованості розвитку територій, зменшення асиметричності, нарощування та розкриття регіонального потенціалу і створення умов для його постійного розширеного відтворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання диспропорційного розвитку регіонів та загострення економічних і соціальних проблем є надзвичайно актуальними для України. Окремі питання диспропорційного розвитку регіонів України знайшли висвітлення у працях вітчизняних учених. Так, аналіз понятійних категорій диспропорційності провів П.В. Проноза [1]; взаємозв'язок між територіальними диспропорціями та просторовим розвитком України досліджували Л.В. Дейнеко [14] та О.О. Циплицька [5; 14]; регіональні (географічні) тенден-

ції динаміки промислового розвитку регіонів України та вплив на економічний розвиток досліджував А.О. Корнус [16]; систему факторів, що призводять до порушення пропорційності в національній економіці, розглядали Г.М. Завадських [7; 10] та В.В. Зайченко [17].

Поглиблення всіх типів регіональних диспропорцій економічного простору країни як загальну тенденцію територіального розвитку в сучасних умовах відзначає Т.В. Пепа [3], наголошуючи на зростанні протиріччя між сформованою територіально-галузевою структурою господарського комплексу країни та її регіонів й потребами створення конкурентоспроможної та високопродуктивної системи суспільного виробництва. Ця невідповідність поглиблює диспропорції між виробництвом сировини і готових товарів, експортом та імпортом, регіонами з промисловою й аграрно-промисловою спеціалізацією [3].

Дослідженню диспропорційності економіки присвячували свої роботи провідні вчені-економісти, а саме Л.Є. Сімків [8], Л.В. Проданова [13], О.М. Стасюк та І.А. Бевз [6], О.В. Перепелюкова [11]. У дослідженнях зазначених науковців розглянуто методичні аспекти регіональної економічної політики, досліджено територіальні диспропорції та напрями їх подолання з метою зменшення негативного впливу на економічний та промисловий розвиток.

Метою даної роботи є дослідження проблематики нівелювання диспропорцій економічного розвитку в регіонах України, визначення на цій основі інструментів зниження міжрегіональної асиметрії та розроблення пропозицій щодо подолання диспропорцій регіонального економічного та промислового розвитку.

Результати дослідження. У сучасному світі домінують економічного зростання є інноваційний шлях розвитку, який базується на наявності розвиненого науково-технічного потенціалу, а саме на досягненнях науки, техніки і

високих технологіях. Тобто саме процеси створення, поширення й упровадження нових знань набувають вирішального значення для розвитку територій. Однак, незважаючи на це, у більшості регіонів України науково-технічний потенціал використовується нераціонально, не забезпечує створення конкурентоспроможних розробок [4].

Нарощування модернізаційних процесів як невід'ємної умови розвитку промислового сектору та його реструктуризації для виробництва продукції більш високих технологічних укладів вимагають визначення нових векторів оновлення промисловості, які використовують прихований потенціал регіонів та локалізованих у них виробництв [5].

Не враховуючи наявності складних структурних обмежень розвитку та превалювання цінностей і сфер суспільного виробництва індустріального технологічного укладу, нині набуває розвитку низка галузей інноваційної спрямованості, ключовою з яких виступає сфера інформаційних технологій, що впродовж останніх років демонструє стабільний ріст, незважаючи на дестимулюючий вплив чинників макроекономічної нестабільності [2].

Попри наявність значної кількості ознак, притаманних економікам індустріального типу техніко-економічного устрою, українська економічна система знаходиться в унікальному положенні, що характеризується наявністю більшості необхідних ресурсів забезпечення сталого розвитку в напрямі структуривання економіки відповідно до постіндустріального зразку [2].

Упродовж 90-х років ХХ ст. промисловий розвиток України супроводжувався постійним зниженням обсягів виробництва та іншими негативними явищами. Найхарактернішими рисами трансформації промислового комплексу країни у цей період стали значне зниження вартості й фізичних обсягів виробництва; посилення асиметричності галузевої структури; зменшення частки наукоємних та інноваційних галузей і галузей харчової промисловості; збільшення кількості регіонів, де провідні позиції посідають харчова промисловість та переробка сільськогосподарської продукції [6].

Гострого прояву міжрегіональна диспропорційність набула в кінці 90-х років, підкресливши залежність розвитку регіональних економік від їхньої попередньої траєкторії розвитку, від наявності у них тих ресурсів, які користувалися найбільшим попитом на світовому ринку. У цей період відбулися зміни серед регіонів-лідерів у рейтингових позиціях за основними показниками економічного розвитку [6].

Основним узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку регіонів і розраховується органами державної статистики, є валовий регіональний продукт (ВРП) у розрахунку на одну особу. В основу його визначення покладено виробничий метод. ВРП регіону складається із суми валових доданих вартостей усіх видів економічної діяльності, скоригованої на величину непрямо вимірюваних послуг фінансового посередництва та податків за винятком субсидій на продукти [7].

Також показником рівня розвитку регіонів є індекс промислової продукції, який обраховується як середньозважена величина, основу вагової структури якої становлять дані про розподіл валової доданої вартості між промисловими видами діяльності. Динаміку цього показника за 2014–2019 рр. представлено на рис. 1.

Економічне зростання як у регіонах України, так і в країні загалом пов'язане насамперед із розвитком сировинних галузей, тому території, недостатньо багаті на такі ресурси, перебувають у «воронках відсталості».

Попри перехід України до інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку, основу якої становлять інновації та інвестиції у високотехнологічні виробництва, до цього часу у структурі промисловості регіонів зберігається домінування старих технологічних укладів та виробництва продукції з низькою доданою вартістю [8]. Такий економічний розвиток України не сприяє досягненню сталого економічного зростання, зменшенню диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, подоланню депресивного стану окремих територій і підвищенню добробуту населення.

Перерозподіл фінансів між регіонами завжди викликає невдоволення: території, що отримують фінансову підтримку, вважають її розміри недостатніми; ті, що не отримують підтримки, вважають масштаби перерозподілу надмірними. Тому процес вибору територій, яким надається фінансове стимулювання, має бути максимально прозорим та об'єктивним.

Розроблення і проведення регіональної політики в країні ускладнює значна диференціація її соціально-економічного простору. Унаслідок кризової ситуації в економіці звужуються фінансові можливості уряду і гостріше виявляється розрив у рівнях, темпах розвитку, перевагах та можливостях окремих регіонів [10].

За географічною ознакою промислове виробництво України також має досить значні диспропорції, зумовлені традиційною спеціалізацією областей та потенційними можливостями окремих галузей. До першої трійки областей із найвищою часткою продукції у загальній вартості реалізованої продукції промисловості України входять Дніпропетровська (18,5%) і Донецька (11,5%) області та м. Київ. Регіони з розвинутою добувною промисловістю, насамперед Харківська (7,16%) та Полтавська (6,72%) області, разом із Запорізькою областю (7,12%), де переважає металургія, становлять «другий промисловий ешелон». Усі інші області мають питому вагу від 0,44 (Чернівецька область) до 4,8% (Полтавська область), переважно в межах 1–3%. Цікаво, що ще рік-два тому до першої трійки за часткою обсягів продукції в загальному промисловому виробництві України входили «металургійні» Дніпропетровська (18,5%), Донецька (11,5%) та Запорізька (8,0%) області, а «другий промисловий еше-

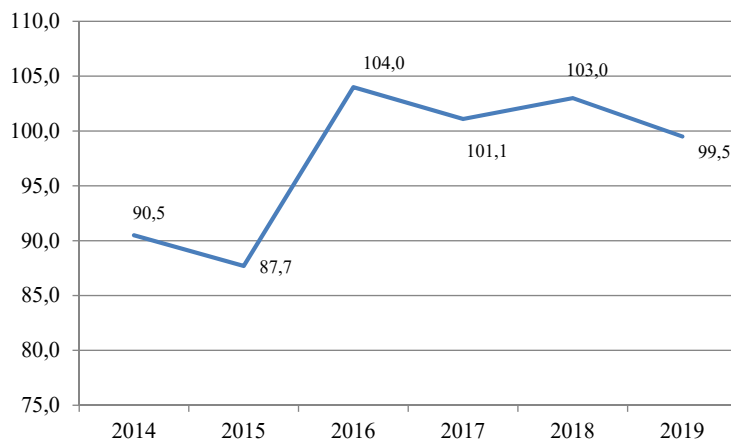

Рис. 1. Динаміка індексів промислової продукції в Україні, 2014–2019 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [9]

лон» становили регіони, що спеціалізувалися на машинобудівних виробництвах: Харківська область (7,2%) та м. Київ (8,8%) [16]. Графік індексів промислової продукції регіонів України у регіональному розрізі спадаючим підсумком відображено на рис. 2.

Динаміка розподілу підприємств за розмірами характеризується відкриттям більш великих підприємств, які мають чисельність персоналу понад 500 робочих місць, переважно в західних регіонах країни, тоді як у центральних областях та на півночі більше розташовані середні та малі підприємства. Перерозподіл промислових потужностей та виробничих ресурсів призвів до просторового перерозподілу обсягів проміжного споживання. Майже в усіх регіонах спостерігається збільшення темпів зростання проміжного споживання за темпи зростання ВРП, що вказує на високу матеріаломісткість та сировинну орієнтованість виробництва і засвідчує низький рівень інноваційного розвитку промисловості країни. Такий перерозподіл ресурсів має негативні наслідки для регіонального розвитку, тому для зменшення диспропорцій у просторовому розвитку регіонів на державному рівні необхідним є запровадження заходів щодо зменшення таких диспропорцій з урахуванням особливостей та специфіки кожного регіону з погляду виробничо-сировинної приналежності [11].

За 2007–2017 рр. з огляду на значення коефіцієнта варіації для показника співвідношення базових галузей, що випускають матеріальні блага, та галузей, що забезпечують просування продукції від виробника до споживача, спостерігається досить високий рівень диспропорційності (44–47%). Це зумовлено частково тим, що в деяких областях домінують виробничі галузі (добувна та переробна промисловість, сільське господарство). За секторальною структурою регіональних валових доданих вартостей (низька питома вага добувної промисловості, висока частка переробної промисловості) найякіснішу структуру мають Вінницька (0,04), Волинська (0,09), Закарпатська (0,03), Запорізька (0,05), Київська (0,01), Миколаївська (0,05), Херсонська (0,03), Хмельницька (0,04), Черкаська (0,05), Чернівецька (0,01) області [12].

У виробничій сфері дуже значні диспропорції регіонів наявні тільки за показником співвідношення обсягу інноваційної продукції до витрат на інновації. Таке спів-

відношення перевищує нижню межу ефективності тільки за такими регіонами, як Житомирська (2,87), Закарпатська (39,6), Запорізька (2,48), Івано-Франківська (3,2), Київська та Луганська (2,9), Львівська (1,32), Одеська (3,77), Полтавська (14,54), Рівненська (2,2), Сумська (7,12), Тернопільська (3,12), Харківська (3,76) області. Ще одним параметром оцінювання виробничої сфери є співвідношення індексів промислової продукції добувної та переробної галузей, яке свідчить про те, що цей показник має низький рівень диспропорційності, або про повну відсутність диспропорцій. При цьому в половині регіонів домінує зростання здебільшого добувної промисловості. Така ситуація підтверджує неоднорідність галузевої структури економіки, що викликане перш за все дисбалансом у наявних природних ресурсах, розвитком добування за рахунок згортання економічної діяльності в інших секторах економіки [12].

Пріоритетами макроекономічної політики структурних перетворень доцільно визнати: підтримку галузей та навіть окремих підприємств за трьома напрямками: високотехнологічних галузей, що здатні забезпечити інноваційний розвиток економіки у цілому та прогресивним енергоефективним технологічним обладнанням провідні сектори економіки; галузей, що здатні забезпечити модернізацію житлової, транспортної та соціальної інфраструктури; а також галузей, продукція яких безпосередньо сприятиме розвитку внутрішнього ринку та імпортозаміщенню; забезпечення інтеграції усіх регіонів країни і забезпечення цілісності країни; вирішення проблем депресивних територій, стимулювання прискореного розвитку пріоритетних регіонів; сприяння формуванню самодостатніх потужних регіонів із притаманною їм специфікою; створення умов для ефективного функціонування економічного комплексу кожного регіону; підтримку транскордонного регіонального співробітництва [13].

Нові виклики регіонального розвитку, такі як поглиблення просторових диспропорцій, економічний занепад територій Луганської, Донецької областей, АР Крим, проведення реформи децентралізації як засіб часткового вирішення проблеми реінтеграції регіонів, перехід від вертикальної (секторальної) до горизонтальної промислової політики в Україні, а також наявний промисловий та інвестиційний потенціал регіонів, створюють необхід-

ність зміни завдань регіональної промислової політики. Це зумовить зсув фокусу регіональної промислової політики з підтримання «на плаву» існуючих промислових підприємств на комплексну реструктуризацію економік регіонів [14].

Потенційний інструментарій вирівнювання диспропорцій промислового розвитку в регіональному вимірі схематично представлено на рис. 3.

Саме регіональна політика повинна стати засобом ефективного використання резервів регіональної системи на відміну від галузевих (локальних) методів управління. Тому регіональна структурна політика як елемент внутрішньої соціально-економічної політики регіону не може бути явищем тимчасовим, але, навпаки, впливаючи з конкретних завдань розвитку регіону, є неперервним процесом син-

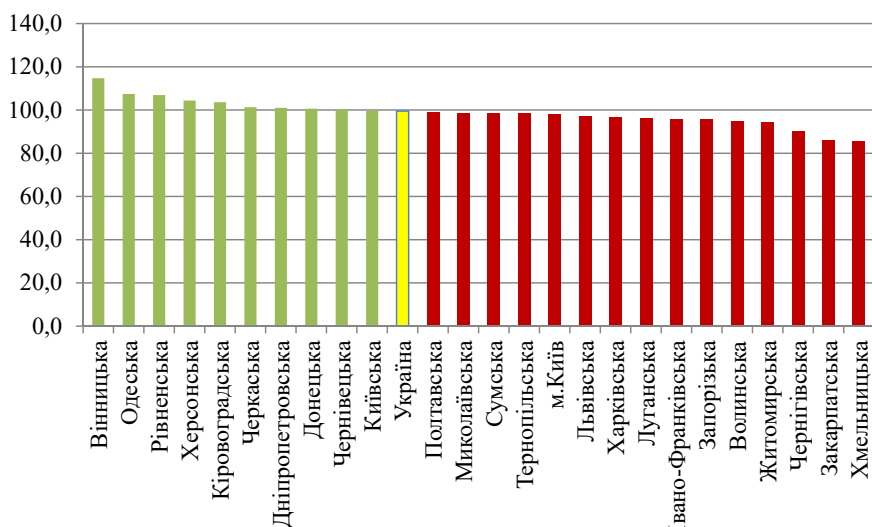

Рис. 2. Графік Парето індексів промислової продукції регіонів України, 2019 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Рис. 3. Інструменти вирівнювання розвитку промисловості регіонів

Джерело: узагальнено автором

тезу мети, завдань, цілей і напрямів, які можуть коригуватися у часі, проте базові з яких є незмінними [15].

У низці регіонів із більшою чисельністю промислових підприємств меншою є частка підприємств із технологічними інноваціями, меншою – частка ресурсощадних технологій, чисельність придбаних та переданих нових технологій, підприємств, які займаються внутрішніми та зовнішніми НДР, залучають зовнішні знання, займаються процесними інноваціями. Інтегральний індекс інновацій за регіонами України не повною мірою відповідає рейтингуванню областей за внеском до ВВП, що свідчить, з одного боку, про низьку залежність інноваційної діяльності та економічного розвитку, а з іншого – про неузгодженість державної регіональної економічної та інноваційної політики [17].

Особливе місце серед підходів вирівнювання посідає кластерний розвиток як нова виробнича інноваційна модель, яка вважається одним із найефективніших заходів підвищення самодостатності та конкурентоспроможності території. Кластерний розвиток є характерною ознакою сучасної інноваційної економіки: світова практика показала, що формування кластерів зумовлює і справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. Під час кризи, яку переживають світова економіка й Україна, формування кластерів може стати не тільки реальним засобом подолання внутрішньорегіо-

нальних диспропорцій, а й допомогти швидше вийти з кризового етапу розвитку.

Висновки. Серед напрямів сучасної регіональної політики в Україні вагоме місце посідає завдання поступового формування перспективної регіональної структури економічного та промислового розвитку, а забезпечення регіональної справедливості є стратегічною метою та пріоритетом регіонального розвитку на загальнодержавному рівні.

Загальним методом подолання диспропорцій є впровадження виваженої державної регіональної політики, напрям і зміст якої повинні корелювати з потребами конкретного регіону. При цьому міжрегіональна асиметрія багато в чому залежить від територіальної віддаленості регіонів один від одного, тому необхідним елементом подолання диспропорційності є активізація кластерних моделей регіонального розвитку.

Досягнення нівелювання економічних та регіональних диспропорцій та прискорення процесів структурної модернізації можливі за умов формування інноваційної моделі розвитку економіки України та її регіонів. Механізм подолання асиметрії економічного та промислового розвитку має включати сукупність регламентованих державою відносин і взаємозв'язків, систему економічних, правових, організаційних форм, методів, способів та принципів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований вплив на розвиток реального сектору національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Проноза П.В. Сутність понять «дисбаланси» і «диспропорції» в економіці та класифікації їх видів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 11. С. 20–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_11_7 (дата звернення: 09.10.2020).
2. Дергалюк Б.В. Структурні диспропорції національної економіки України в умовах постіндустріального розвитку. *Агросвіт*. 2019. № 15. С. 9–13.
3. Пепа Т.В. Регіональні нерівності соціально-економічного розвитку та напрями їх пом'якшення і подолання. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 2 (77). С. 67–81.
4. Луцків О.М. Диспропорції у структурі науково-технічного потенціалу регіону: стан, тенденції та напрями подолання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.7. С. 383–388. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlntu_2014_24 (дата звернення: 09.10.2020).

5. Ципліцька О.О. Регіональна та міжрегіональна мережева взаємодія як чинник модернізації промислового сектору. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 2 (68). С. 171–178.
6. Стасюк О.М., Бевз І.А. Міжрегіональні диспропорції: сутність та передумови їх виникнення в Україні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. 2013. № 10. С. 60–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnun_2013_10_12 (дата звернення: 10.10.2020).
7. Завадських Г.М. Регіональний аспект диспропорції соціально-економічного розвитку України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 3. С. 120–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_3_26 (дата звернення: 12.10.2020).
8. Сімків Л.Є. Диспропорції економічного зростання в регіонах України. *Регіональна економіка*. 2015. № 2. С. 30–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2015_2_6 (дата звернення: 12.10.2020).
9. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*: вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2020).
10. Завадських Г.М. Диспропорції соціально-економічного розвитку України та шляхи їх зниження. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 2. С. 76–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_2_18 (дата звернення: 15.10.2020).
11. Перепелюкова О.В. Диспропорції регіонального розвитку в умовах системних трансформацій. *Проблеми економіки*. 2019. № 4. С. 88–95.
12. Шевченко О.В. Методичне забезпечення оцінки та аналізу рівня регіональних диспропорцій України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 36 (2). С. 44–51.
13. Проданова Л.В. Диспропорції структури та політика структурних перетворень національної економіки. *Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія»*. 2013. Вип. 10. С. 196–206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnet_2013_10_22 (дата звернення: 15.10.2020).
14. Дейнеко Л.В., Ципліцька О.О. Промисловий потенціал регіонів та завдання регіональної промислової політики в умовах реіндустріалізації. *Економічний аналіз*. 2020. № 30.1 (1). С. 65–73.
15. Гусева М.О., Шевчук О.І. Особливості структурних диспропорцій розвитку регіонів та шляхи їх вирівнювання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 1 (1). С. 10–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiues_2015_1%281%29_4 (дата звернення: 15.10.2020).
16. Корнус А.О. Географічні аспекти трансформації галузевої структури промисловості України. *Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань*: колективна монографія; Нац. металург. академія України. Дніпро: Пороги, 2018. Розд. 1. Гл. 1.1. С. 5–15.
17. Зайченко В.В. Технологічна конкурентоспроможність економіки України: проблеми регіональних диспропорцій. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Адміністративно-територіальні vs. економічно-просторові кордони регіонів»*, КНЕУ, 19–20 березня 2020 р. С. 66–71.

References:

1. Pronoza P.V. (2015) Sutnist poniat "dysbalansy" i "dysproportsii" v ekonomitsi ta klasyfikatsii yikh vydiv [The essence of the concepts of "imbalances" and "imbalances" in the economy and the classification of their types]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*, no. 11, pp. 20–25. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_11_7 (accessed 09 October 2020).
2. Derhaliuk B.V. (2019) Strukturni dysproportsii natsionalnoi ekonomiky Ukrainy v umovakh postindustrialnoho rozvytku [Structural disproportions of the national economy of Ukraine in the conditions of post-industrial development]. *Ahrosvit*, no. 15, pp. 9–13.
3. Pepa T.V. (2013) Rehionalni nerivnosti sotsialno-ekonomichnoho rozvytku ta napriamy yikh pomiakshennia i podolannia [Regional inequalities of socio-economic development and directions of their mitigation and overcoming]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seriya: Ekonomichni nauky*, no. 2 (77), pp. 67–81.
4. Lutskiv O.M. (2014) Dysproportsii u strukturi naukovo-tekhnichnoho potentsialu rehionu: stan, tendentsii ta napriamy podolannia [Disparities in the structure of scientific and technical potential of the region: the state, trends and directions of overcoming]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 24 (7), pp. 383–388. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlntu_2014_24 (accessed 09 October 2020).
5. Tsyplitska O.O. (2020) Rehionalna ta mizhrehionalna merezheva vzaemodiia yak chynnyk modernizatsii promyslovoho sektoru [Regional and interregional network interaction as a factor of modernization of the industrial sector]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 2 (68), pp. 171–178.
6. Stasiuk O.M., Bevz I.A. (2013) Mizhrehionalni dysproportsii: sutnist ta peredumovy yikh vynyknennia v Ukraini [Interregional disparities: the essence and preconditions of their emergence in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Mizhnarodni vidnosyny*, no. 10, pp. 60–67. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnun_2013_10_12 (accessed 10 October 2020).
7. Zavadskykh H.M. (2014) Rehionalnyi aspekt dysproportsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Regional aspect of disproportion of socio-economic development of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnologichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 3, pp. 120–124. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_3_26 (accessed 12 October 2020).
8. Simkiv L.Ye. (2015) Dysproportsii ekonomichnoho zrostantia v rehionakh Ukrainy [Disproportions of economic growth in the regions of Ukraine]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2, pp. 30–36. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2015_2_6 (accessed 12 October 2020).
9. Statystychna informatsiia. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*: vebсайт. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 15 October 2020).
10. Zavadskykh H.M. (2014) Dysproportsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy ta shliakhy yikh znyzhennia [Disproportions of socio-economic development of Ukraine and ways to reduce them]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnologichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 2, pp. 76–79. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_2_18 (accessed 15 October 2020).

11. Perepeliukova O.V. (2019) Dysproportsii rehionalnoho rozvytku v umovakh systemnykh transformatsii [Disproportions of regional development in the conditions of system transformations]. *Problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 88–95.
12. Shevchenko O.V. (2018) Metodychne zabezpechennia otsinky ta analizu rivnia rehionalnykh dysproportsii Ukrainy [Methodological support for assessing and analyzing the level of regional disparities in Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 36 (2), pp. 44–51.
13. Prodanova L.V. (2013) Dysproportsii struktury ta polityka strukturykh peretvoren natsionalnoi ekonomiky [Disproportions of structure and policy of structural transformations of national economy]. *Ekonomichni nauky. Ser. : Ekonomichna teoriia ta ekonomichna istoriia*, no. 10, pp. 196–206. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnet_2013_10_22 (accessed 15 October 2020).
14. Deineko L.V., Tsyplitska O.O. (2020) Promyslovyyi potentsial rehioniv ta zavdannia rehionalnoi promyslovoi polityky v umovakh reindustrializatsii [Industrial potential of regions and tasks of regional industrial policy in the conditions of reindustrialization]. *Ekonomichniyi analiz*, no. 30.1 (1), pp. 65–73.
15. Husieva M.O., Shevchuk O.I. (2015) Osoblyvosti strukturykh dysproportsii rozvytku rehioniv ta shliakhy yikh vyrivniuvannia [Features of structural disproportions of regional development and ways of their equalization]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia : Ekonomika*, no. 1 (1), pp. 10–14. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_1%281%29__4 (accessed 15 October 2020).
16. Kornus A.O. (2018) Neorafichni aspekty transformatsii haluzevoi struktury promyslovosti Ukrainy [Geographical aspects of transformation of branch structure of industry of Ukraine]. *Suchasni tendentsii rozvytku rehioniv, pidpriemstv ta yikh obiednan : kolektyvna monohrafiia*. Nats. metalurh. akademiia Ukrainy. Dnipro. Porohy. Rozdil 1, Part 1.1. Pp. 5–15.
17. Zaichenko V.V. (2020) Tekhnolohichna konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy: problemy rehionalnykh dysproportsii [Technological competitiveness of Ukraine's economy: problems of regional disparities]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Administratyvno-terytorialni vs. ekonomichno-prostorovi kordony rehioniv»*, KNEU, March 19–20. Pp. 66–71.

НИВЕЛИРОВАНИЕ ДИСПРОПОРЦИЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО И ПРОМЫШЛЕННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Аннотация. Статья посвящена исследованию проблематики нивелирования диспропорций промышленного и экономического развития в регионах Украины. Проанализированы динамика индексов промышленной продукции в Украине за 2014–2019 гг. и распределение индексов промышленной продукции регионов Украины в 2019 г. Обобщён инструментарий преодоления диспропорций регионального промышленного развития и обозначены векторы снижения межрегиональной асимметрии в общегосударственном экономическом потенциале. Подчеркнута необходимость применения кластерных моделей регионального развития как элемента преодоления диспропорции и снижения влияния фактора территориальной удаленности регионов на межрегиональную асимметрию. Механизм преодоления асимметрии экономического и промышленного развития должен включать совокупность регламентированных государством отношений и взаимосвязей, систему экономических, правовых, организационных форм, методов, способов и принципов, с помощью которых осуществляется целенаправленное воздействие на развитие реального сектора национальной экономики.

Ключевые слова: экономическое развитие, нивелирование, кластеры, региональная экономика, промышленная политика, выравнивание, асимметрии.

LEVELING THE DISPROPORTIONS OF ECONOMIC AND INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE

Summary. The article is devoted to the study of the problem of leveling the disproportions of industrial and economic development in the regions of Ukraine. The aim of the article is to study the problem of leveling disparities in economic development in the regions of Ukraine, to identify on this basis tools to reduce interregional asymmetry and to develop proposals for overcoming disparities in regional economic and industrial development. An analysis of the dynamics of industrial production indices in Ukraine for 2014–2019 and the distribution of industrial production indices of the regions of Ukraine in 2019 is summarized. The necessity of application of cluster models of regional development as an element of overcoming disproportion and reducing the influence of the factor of territorial remoteness of regions on interregional asymmetry is emphasized. Cluster development is a characteristic feature of the modern innovation economy: world practice has shown that the formation of clusters determines and exerts a decisive influence on the processes of strengthening competitiveness and accelerating innovation. Achieving the leveling of economic and regional disparities and accelerating the processes of structural modernization is possible under the conditions of forming an innovative model of economic development of Ukraine and its regions. The mechanism for overcoming the asymmetry of economic and industrial development should include a set of state-regulated relations and relationships, a system of economic, legal, organizational forms, methods, ways and principles by which the purposeful influence on the development of the real sector of the national economy. It is noted that in half of the regions the growth of the extractive industry dominates, which confirms the heterogeneity of the sectoral structure of the economy. It is established that the general method of overcoming disparities is the implementation of a balanced state regional policy, the direction and content of which should correlate with the needs of a particular region. It is regional policy that should become a means of effectively using the reserves of the regional system in contrast to sectoral (local) management methods. Instruments for financial support and stimulation of territorial development should be used as transparently and objectively as possible.

Key words: economic development, leveling, clusters, regional economics, industrial policy, leveling, asymmetries.